

RADNA TERAPIJA U PROFESIONALNOJ (VOKACIJSKOJ) REHABILITACIJI

Sadržaj:

UVOD	2
PROFESIONALNA (VOKACIJSKA) REHABILITACIJA	3
RADNA TERAPIJA	5
ULOGA RADNOG TERAPEUTA U PROCESU VOKACIJSKE REHABILITACIJE	6
ZAKLJUČAK	10
LITERATURA	11

UVOD

„Vrijednost rada čovjek osjeća onda kada je lišen slobode da radi“

Tin Ujević

„Raditi kao zaposlena osoba na plaćenom radnom mjestu znači postati dio našeg društva, znači biti uključen, radije nego isključen, imati priliku nadići siromaštvo koje je povezano s ovisnošću o državnoj socijalnoj pomoći.“

Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.

Kao jedno od temeljnih ljudskih prava u Republici Hrvatskoj, Ustavom Republike Hrvatske, svakom građaninu zajamčeno je pravo na rad i pravo na odabir zaposlenja¹. Posao, rad, zaposlenje, produktivnost u bilo kojem obliku je sastavnica strukture društva nužna za egzistenciju pojedinca i njegove obitelji i osobnu samoaktualizaciju (realizacija osobnih uloga i razvoj osobnih vještina, dostizanje društvenog položaja, osiguravanje mogućnosti samoodabira)^{2,3}. Stoga rad ima višedimenzionalnu važnost za pojedinca, njegovu obitelj i društvo općenito. Aktivno i neovisno sudjelovanje i prije svega odabir produktivnih okupacija (aktivnosti) osnažuju osjećaj kontrole nad vlastitim životom te razvijaju i održavaju vještine potrebne za izvedbu. Isto tako, imaju psihološku vrijednost jer pozitivno djeluju na sliku o samome sebi te socijalnu vrijednost jer potiču pojedinca na aktivno uključanje i doprinosenje životu zajednice i društva općenito. Gledajući iz perspektive obitelji i društva općenito, pojedinac koji aktivno i samostalno sudjeluje u produktivnim aktivnostima ima manju potrebu biti opterećenje u ekonomskom i socijalnom smislu. Prema Bilić, Bratković i Dujmović, rad smanjuje potrebu za institucionalnom podrškom, razvija radne vještine, želi za socijalnom interakcijom, te stvara rutinu koja pomaže strukturiranju aktivnosti svakodnevnoga života⁴.

Strategije, akcija i aktivnosti te politika poticanja osoba sa invaliditetom na aktivno uključanje i zadržavanje na tržištu rada, kroz osiguravanje svih temeljnih preduvjeta za aktivnu i neovisnu participaciju na radnom mjestu, obveza je našeg društva u skladu sa *UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom*⁵ te *Konvencijom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom*⁶ Međunarodne organizacije rada, ali i danak za ekonomsku i socijalnu budućnost Republike Hrvatske.

---

¹ Ustav RH

² Felce, 2000., prema Bilić, Bratković, Dujmović, 2005.

³ Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.

⁴ Bilić, Bratković, Dujmović, 2005.

⁵ UN, 2006

⁶ ILO, 2008.

PROFESIONALNA (VOKACIJSKA) REHABILITACIJA

Profesionalna (vokacijska) rehabilitacija uključuje sve usluge i aktivnosti koje osobi s invaliditetom osiguravaju osposobljavanje za ulazak, ponovni ulazak ili povratak na radno mjesto te zadržavanje radnog mjesta⁷. Pružanje mogućnosti i osnaživanje vještina izvedbe produktivnih aktivnosti, posebice u osjetljivih društvenih skupina, usklađivanje okoline sa principima inkluzivnog dizajna samo su neke od metoda koji značajno mogu utjecati na i povećati šansu zapošljavanja te aktivnog, neovisnog i uspješnog participiranja osoba sa invaliditetom na hrvatskom tržištu rada. Profesionalna (vokacijska) rehabilitacija uključuje multidisciplinarni pristup kojim se osobi radne dobi sa zdravstveno uzrokovanim oštećenjem/onesposobljenjem (ozljedom, bolešću ili specifičnim stanjem), ograničenjima i preprekama u radnom (produktivnom) funkcioniranju osiguravaju optimalni uvjeti za neovisno i aktivno participiranje u odabranim, željenim i/ili potrebnim radnim (produktivnim) okupacijama⁸. Uspješnost profesionalne rehabilitacije ovisi o komunikaciji i koordinaciji između ključnih igrača – osobe, zdravstvenih/drugih stručnjaka i poslodavca⁹.

Profesionalna rehabilitacija obuhvaća sljedeće aktivnosti:

- sudjelovanje u utvrđivanju preostalih radnih i općih sposobnosti,
- profesionalno informiranje, savjetovanje i procjenu profesionalnih mogućnosti,
- analizu tržišta rada, mogućnosti zapošljavanja i uključenja u rad,
- procjenu mogućnosti izvođenja, razvoja i usavršavanja programa profesionalnog osposobljavanja,
- procjenu i analizu izvođenja zadataka i aktivnosti koji se provode na radnom mjestu¹⁰,
- procjenu i analizu senzomotoričkih, kognitivnih i psihosocijalnih sposobnosti te njihovog utjecaj na izvođenje radnih zadataka – Evaluacija funkcionalnih kapaciteta (Functional Capacity Evaluations (FCE's)^{11, 12},
- radno osposobljavanje, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i programe za održavanje i usavršavanje radnih i radno-socijalnih vještina i sposobnosti za neposrednu pripremu za zapošljavanje,
- procjenu radnog mjesta s naglaskom na procjenu usklađenosti između sposobnosti/vještina osobe potrebnih za izvedbu radnih aktivnosti i karakteristika/zahtjeva radnog mjesta¹³,

---

⁷ Waddell, Burton, Kendall, 2008

⁸ Izmijenjeno od Waddell, Burton, Kendall, 2008

⁹ Prilagođeno Waddell, Burton, Kendall, 2008

¹⁰ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009; Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

¹¹ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009; Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

¹² The College of Occupational Therapists, 2008.

¹³ Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

- procjenu ergonomskih karakteristika radnog mjesta¹⁴
- promicanje, uspostavljanje, obnavljanje, održavanje i /ili modificiranje izvođenja produktivnih/radnih aktivnosti¹⁵,
- promicanje, uspostavljanje, obnavljanje i održavanje senzomotoričkih, kognitivnih i psihosocijalnih vještina potrebnih za izvođenje produktivnih/radnih aktivnosti¹⁶,
- prilagođavanje radnog okruženja sposobnostima i potrebama pojedinca¹⁷,
- informiranje i savjetovanje o pomoćnoj tehnologiji u učenju i radu,
- primjena potpomognute tehnologije kao sredstva za promociju aktivne i neovisne participacije u produktivnim aktivnostima osoba sa invaliditetom,
- pojedinačne i skupne programe za unaprjeđenje radno-socijalne uključenosti u zajednicu,
- savjetodavne prijedloge o primjeni različitih tehnologija i tehnika u učenju i radu uz procjenu mogućnosti primjene,
- predprofesionalno učenje, planiranje i primjena odabrane tehnologije,
- razvoj motivacije i osposobljavanje osobe s invaliditetom u korištenju odabrane tehnologije,
- tehničku pomoć, podršku, praćenje i procjenu rezultata,
- informiranje i podršku u izvorima financiranja.

---

¹⁴ Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

¹⁵ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009; Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

¹⁶ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009; Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

¹⁷ UN, 2006; ILO, 2008; The College of Occupational Therapists, 2008

RADNA TERAPIJA

Radna terapija jest zdravstvena djelatnost čiji je cilj omogućiti pojedincima i skupinama postizanje optimalnog funkcioniranja u aktivnostima dnevnog života u skladu sa dobi, životnim ulogama, potrebama i željama te očekivanjima koje okolina postavlja. Radna terapija je namijenjena osobama čije su sposobnosti obavljanja svakodnevnih aktivnosti umanjene razvojem, ozljedom ili bolešću, starenjem, psihološki, socijalno, kulturno, ili kombinacijom navedenog¹⁸. Radni terapeuti postižu terapijske ciljeve omogućujući osobama uključivanje u aktivnosti koje će povećati/održati njihove sposobnosti, unaprijediti/održati/prilagoditi izvedbu aktivnosti ili oblikujući okolinu koja potiče i omogućuje aktivnu i neovisnu participaciju u svakodnevnim aktivnostima¹⁹.

Dnevne okupacije su u centru radnoterapijske intervencije, a one su sve aktivnosti koje ljudi žele, trebaju ili moraju raditi u svakodnevnom životu, a uključuju kategorije samozbrinjavanja, produktivnosti i slobodnog vremena²⁰. Radni terapeuti sagledavaju interaktivan međudnos sposobnosti/vještina pojedinca, izvedbe aktivnosti i čimbenika okoline, jer su mnogobrojna istraživanja dokazala međuovisnost okupacije, zdravlja i blagostanja²¹. Radni terapeuti uviđaju da se zdravlje održava i unapređuje kada su pojedinci sposobni sudjelovati u aktivnostima koje im omogućuju željenu i potrebnu participaciju u domu, radnom mjestu, školi i životu u zajednici²². Isto tako, na zdravlje utječe mogućnost odabira i kontrole nad svakodnevnim aktivnostima, ali i ravnoteža između aktivnosti samozbrinjavanja, produktivnosti i slobodnog vremena na dnevnoj, mjesečnoj i godišnjoj razini. Prekid, prepreke ili promjene u izvedbi okupacija ili neravnoteže među okupacijama mogu voditi do povećanja ovisnosti o drugima, manjka samopouzdanja i depresije²³, ali i drugih zdravstvenih poteškoća, okupacijske alijenacije i deprivacije. No, obnavljanjem/razvijanjem/održavanjem individualnih vještina, prilagođavanjem izvedbe aktivnosti ili mijenjanjem konteksta okoline, sa ciljem samostalnog funkcioniranja i kontrole nad svojim dnevnim aktivnostima povećava se produktivnost pojedinca te samim tim i životno zadovoljstvo²⁴.

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, a posebno prema Međunarodnoj klasifikaciji funkcioniranja i zdravlja Svjetske zdravstvene organizacije, koncept sudjelovanja ili participacije u dnevnim aktivnostima ima ključnu ulogu za zdravlje i blagostanje pojedinca²⁵. Kao što je ranije rečeno, aktivna i neovisna participacija u produktivnim aktivnostima ne samo da ima pozitivan učinak na pojedinca već i društvo generalno. Radni terapeuti su stručnjaci u timu profesionalne rehabilitacije koji osposobljavaju osobu da dostigne maksimum mogućnosti u produktivnim (radnim) aktivnostima²⁶.

---

¹⁸ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009.

¹⁹ WFOT, 2010.

²⁰ SR DRT HKZR, 2012.

²¹ Law, Steinwender, LeClair, 1998.

²² AOTA, 2008.

²³ CAOT, 2008.

²⁴ SR DRT HKZR, 2012.

²⁵ Hemmingsson, Jonsson, 2005., WHO, 2001

²⁶ Prema europskim standardima tim koji provodi vokacijsku rehabilitaciju uključuje specijalistu medicine rada, socijalnog radnika, radnog terapeuta, te psihologa.

ULOGA RADNOG TERAPEUTA U PROCESU VOKACIJSKE REHABILITACIJE

Radni terapeuti su svojom edukacijom stekli potrebna teorijska znanja i praktične vještine kako bi djelovali na okupacije i svrhovite aktivnosti pojedinca, što uključuje okupacijsku analizu te intervencije na radnom mjestu sa ciljem poticanja participacije, socijalne inkluzije, zdravlja i uključenja u samostalno odabrane aktivnosti radi obogaćenja osobnog života, dostizanja ravnoteže u aktivnostima i održavanja zdravlja, kvalitete i dobrobiti²⁷. S obzirom na opseg izazova i barijera u izvedbi produktivnih (radnih) aktivnosti te (narušenih) vještina potrebnih za izvedbu produktivnih (radnih) aktivnosti te čimbenika okoline koji izvedbu mogu podržavati ili ograničavati, stručnog prvostupnika radne terapije potrebno je uključiti u tim profesionalne rehabilitacije u skladu sa dobrom praksom u većini Europskih zemlja (Austrija, Belgija, Danska, Finska, Francuska, Slovenija, Švedska, UK, Švicarska).

Aktivnosti radnog terapeuta u timu profesionalne rehabilitacije su:

- **Procjena i analiza izvođenja zadataka i aktivnosti koji se provode na radnom mjestu²⁸, procjenu radnog mjesta sa naglaskom na procjenu usklađenosti između sposobnosti/vještina potrebnih za izvedbu radnih aktivnosti i karakteristika/zahtjeva radnog mjesta²⁹ te procjena i analiza senzomotoričkih, kognitivnih i psihosocijalnih sposobnosti te njihovog utjecaj na izvođenje radnih zadataka^{30, 31},**

Radnoterapijskom procjenom kojom se definiraju ciljevi radnoterapijske intervencije utvrđuju se prepreke u izvršavanju zadatka/aktivnosti, zatim determiniraju koje aktivnosti mogu doprinijeti poticanju aktivne participacije u produktivnim aktivnostima, koje vještine su narušene, mogu biti narušene ili ih je potrebno razvijati/održavati/modificirati te koje su potrebne prilagodbe na razini vještina ili aktivnosti koje će pozitivno utjecati na zapošljavanje ili zadržavanje radnog mjesta.

Primjerice, kod osobe sa cerebralnom paralizom možemo provesti Intervju radnih uloga (Worker Role Interview)³² i Skale utjecaja radnog okružja (Work Environment Impact Scale)³³, radnoterapijske procjene koje nam osiguravaju uvid u produktivne uloge u kojima bi osoba željela sudjelovati te kako radno mjesto može utjecati na osobno uspješnost. Procjenom pute ICF setova za vokacijsku rehabilitaciju moguće je u osobe sa tetraplegijom utvrditi preostale sposobnosti koje ista može koristiti

---

²⁷ Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009

²⁸ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009; Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

²⁹ Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

³⁰ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009; Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

³¹ The College of Occupational Therapists, 2008.

³² Braveman i sur., 2005.

³³ Moore-Corner i sur., 1998.

RADNA TERAPIJA U VOKACIJSKOJ REHABILITACIJI

kao zaposlenik na radnom mjestu. Primjer ICF širih i užih setova dostavljamo kao prijedlog procjene tijekom vještačenja o radnim sposobnostima osobe. U osoba sa intelektualnim poteškoćama radni terapeut može provoditi procjenu potencijalnog zaposlenik, osobe sa intelektualnim poteškoćama, analizu radnog mjesta zajedno sa analizom procjene rizika.

Tablica 1. Prijedlozi radno-terapijske metodologije procjene u vokacijskoj rehabilitaciji (Radić, Škrbina, 2011.)

Naziv radno-terapijske procjene	Godina	Autor	Svrha uporabe
Assessment of Motor and Process Skills (AMPS)	2003.	Fisher, A.G.	Standardizirana procjena kojom se mjeri kvaliteta motoričkih i procesnih vještina izvedbe kroz promatranje svakodnevnih zadataka.
Occupational Self-Assessment (OSA) Verzija 2.1	2002.	Baron, Kielhofner, Iyenger, Goldhammer, Wolenski	Radno terapijska procjena koja facilitira razvijanje klijent usmjerenog pristupa. Pomoću prezentirane liste dnevnih aktivnosti klijent samostalno procjenjuje stupanj sposobnosti izvođenja, prepoznaje problemska područja i definira važnost pojedinih aktivnosti. Kroz navedeno stječe se uvid u klijentovu percepciju osobne okupacijske sposobnosti.
Canadian Occupational Performance Measure (COPM)	1994.	Law, Baptiste, Carswell, McColl, Polatojko, Pollock	Polustrukturirani instrument kojim se identificiraju područja okupacijskog izvođenja, njihova važnost, vrednuje se izvođenje i zadovoljstvo pri bavljenju. COPM je individualizirana procjena izrađena za uporabu radnim terapeutima u svrhu terapeutovog i klijentovog prepoznavanja problema pri izvođenju aktivnosti svakodnevnog života u određenom razdoblju.
The Model of Human Occupation Screening Tool (MOHOST) Version 2.0	2006.	Parkinson S, Forsyth K, Kielhofner G	Opsežna radno terapijska procjena kojom se stječe uvid u klijentovo okupacijsko funkcioniranje sagledavajući navike, uloge, motivaciju i utjecaje okružja.
Work Environment Impact Scale (WEIS) Verzija 2.0	1998.	Moore- Corner R.A., Kielhofner G, Olson L.	Polu-strukturirani intervju kojim se prikupljaju informacije o iskustvu i utjecaju radnog okružja na osobe sa poteškoćama.
Worker Role Interview (WRI) Verzija 10.0	2005.	Braveman B, Robson M, Veloza, Kielhofner G, Fisher G, Forsyth K, Kerschbaum J	Polu-strukturirani intervju koji se koristi za stjecanje uvida u području osobnih razloga, vrijednosti, interesa, uloga, navika i percepcije produktivnog okružja.
Assessment of occupational functioning AOF			Radno terapijska procjena temeljena na principima MOHO modela koje se koristi za sakupljanje velike količine informacija za koje se vjeruje da utječu na okupacijsku izvedbu osobe i za prepoznavanje područja na kojima je potrebno provesti dodatnu evaluaciju.
Occupational Performance History Interview II - OPHI II Verzija 2.1	2004.	Kielhofner G, Mallinson T, Crawford C, Nowak M, Rigby M, Henry A, Walens D.	Polu-strukturirani intervju kojim se stječe uvid u klijentovu izvedbu u područjima rada, igre i samozbrinjavanja Radno terapijska procjena temeljena na principima MOHO modela koja detaljno i opsežno sagledava životnu priču, utjecaj onesposobljenja i pravac u kojem se kreće sadašnji život klijenta. Procjenjuju se okupacijski identitet, okupacijska sposobnost i okružje u kojem se okupacije provode da bi se dobio realan i potpun uvid u svakog klijenta individualno.

- **Promicanje, uspostavljanje, obnavljanje, održavanje i /ili modificiranje izvođenja produktivnih/radnih aktivnosti³⁴, prema potrebi promicanje, uspostavljanje, obnavljanje i održavanje senzomotoričkih, kognitivnih i psihosocijalnih vještina potrebnih za izvođenje produktivnih/radnih aktivnosti³⁵**

Radni terapeut predlaže program stupnjevanog usvajanje te provedbe aktivnosti ili drugi oblik prilagođavanja aktivnosti aktualnim sposobnostima osobe ili kontekstu izvedbe kako bi se potaknulo aktivno i neovisno sudjelovanje u odabranim produktivnim (radnim) aktivnosti. Radni terapeut, također može koristiti specifične tehnike razvijanja vještina potrebnih za sudjelovanje u produktivnim (radnim) aktivnostima.

Primjerice, radni terapeut na radnom mjestu osobe sa intelektualnim poteškoća osposobljava osobu za samostalno izvršavanje zadataka na način da pri usvajanju aktivnosti olakšava zadatke te postepeno povećava opterećenje sa ciljem povećanja samostalnosti osobe sa intelektualnim poteškoćama. U osoba sa intelektualnim poteškoćama, radni terapeut uvježbava dolaske i odlaske s posla, prilagođava radno mjesto osobi ako za time postoji potrebe, uvježbava vještine koje su potrebne za izvođenje posla, razgovarati sa suradnicima, pruža potporu u svim aktivnostima te redovito provodi evaluacije i mijenja intervenciju u skladu s njom.

- **Procjenu ergonomskih karakteristika radnog mjesta³⁶ i prilagođavanje radnog okruženja sposobnostima i potrebama pojedinca³⁷**

Radni terapeut procjenom okoline u kojoj se nalazi ustanova pri kojoj se osoba osposobljava za određeno zanimanje ili radno mjesto, pratećih prostorija te namještaja koji se koristi prepoznaje postojeće i moguće barijere koje potencijalno mogu ili ograničavaju neovisnu i aktivnu participaciju u produktivnim (radnim) aktivnostima te daje preporuke o potrebnim izmjenama u skladu sa preporukama inkluzivnog dizajna. Radni terapeuti su dobro upoznati s Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN, 2005.) u skladu s navedenim pravilnikom imaju vještine procjene i analize pristupačnosti radnog prostora, osobito za osobe s teškoćama u kretanju. Pitanja horizontalne i vertikalne pristupačnosti, odnosno osiguravanje manevarskog prostora za osobe koje koriste pomagalo za kretanje ili pomagalo za orijentaciju, radni terapeut dobro razumije i u stanju je dati prijedloge intervencije u prostor kako bi se osigurala pristupačnost. Radni terapeuti također razumiju i znaju savjetovati o načinima svladavanja visinske razlike (rampama, platformama i dizalima), te prilagodbi sanitarnog čvora u smislu pristupačnosti za sve zaposlenike, bez obzira na koji način se kreću. Dodatno, radni terapeuti imaju znanja i vještine individualne prilagodbe radnog mjesta u skladu sa sposobnostima, ali i antropometrijskim mjerama pojedinog zaposlenika, koje se mogu primijeniti u preventivske (sprječavanje stanja i ozljeda) ili rehabilitacijske svrhe.

---

³⁴ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009; Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

³⁵ Zakon o djelatnostima u zdravstvu, 2009; Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

³⁶ Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work, 2009.; The College of Occupational Therapists, 2008

³⁷ UN, 2006; ILO, 2008; The College of Occupational Therapists, 2008

Dodatno, radni terapeut sa osobom s intelektualnim poteškoća prepoznaje barijere u dolasku na posao i priprema plan puta. Također, radni terapeut može savjetovati lokalnu zajednicu o načinima prilagodbe koje bi osigurala dostupnost svima. Radni terapeut u osoba koje se zbog svog specifičnog stanja lako umaraju kao prevenciju dodatnih oštećenje može savjetovati korištenje načina provedbe aktivnosti sa ciljem čuvanja energije.

- **Primjena asistivne adaptivne tehnologije kao sredstva za promicanje aktivnei neovisne participacije u produktivnim aktivnostima osoba s invaliditetom**

Radni terapeut posjeduje jedinstvene vještine i znanje u savjetovanju, modificiranjute educiranju same osobe drugih stručnjaka koji sudjeluju u procesu profesionalne rehabilitacije i poslodavca kako primijeniti asistivnu tehnologiju sa ciljem razvijanja vještina i podržavanja izvedbe aktivnosti te adaptivnu tehnologiju za prilagodbu računala (razne vrste tipkovnice i miša, monitora), primjeni augmentativnih komunikacijskih uređaja radi što boljeg izvođenja aktivnosti čitanja, pisanja, komunikacije, obavljanja aktivnosti skidanja, oblačenja, izuvanja i obuvanja, aktivnosti hranjenja i igre.

- **Savjetovanje i edukaciju pojedinca, drugih stručnjaka tima, drugih zaposlenika ili poslodavaca**

Kao zdravstveni radnik, radni terapeut može poučiti i/ili savjetovati pojedinca, druge zaposlenike i poslodavca o važnosti ergonomske primjerenosti radnog mjesta i balansu između radnih i ostalih dnevnih aktivnosti koje će osigurati zdravlje i blagostanje osobe i doprinijeti radnom učinku ne samo osobe sa invaliditetom već i ostalih zaposlenika, a time i koristima koje poslodavac generalno ima.

Trajanje, sadržaj i ishode radnoterapijskog procesa u sklopu profesionalne rehabilitacije, ali i same profesionalne rehabilitacije determiniraju sva tri čimbenika - osoba, okupacija i okolina te njihova međusobna interakcija.

Navedene aktivnosti su nužne kako bi se osobama sa invaliditetom osigurali temeljni uvjeti za aktivno uključanje i maksimalno neovisno participiranje na tržištu rada, a sve one su sastavnica dobre prakse u profesionalnoj (vokacijskoj) rehabilitaciji u Europskim zemljama. Kao primjer dostavljam brošuru o aktivnostima koje radni terapeuti u UK provode u sklopu profesionalne (vokacijske) rehabilitacije.

ZAKLJUČAK

Radni terapeuti vjeruju da aktivno i neovisno sudjelovanje u izvedbi dnevnih aktivnosti može biti podržano ili ograničeno karakteristikama pojedinca, kontekstom aktivnosti i/ili okoline, te da je aktivna participacija svakog od nas u osobno odabranim aktivnostima nužna za zdravlje i blaogstanje.

Radnoterapijskom intervencijom osoba se osposobljava za aktivno i neovisno sudjelovanje u bazičnim i produktivnim (radnim) aktivnostima koje osoba sa invaliditetom želi, treba ili mora provoditi u svojoj okolini. Radni terapeuti postižu navedene ciljeve omogućavajući osobi sa invaliditetom sudjelovanje u samostalno odabranim, svrhovitim aktivnostima koje će promicati, uspostavljati, obnavljati, održavati i /ili modificirati funkcionalne vještine i produktivne (radne) aktivnosti te mijenjati kontekst okoline u onaj koji podržava aktivnu i neovisnu participaciju, a sa konačnim ciljem potpune inkluzije i integraciji osobe sa invaliditetom na tržištu rada, ali i u društvu općenito.

LITERATURA

1. American Occupational Therapy Association (2008). Occupational Therapy Practise Framework: Domain and Process. The American Journal of Occupational Therapy. Volume 62, Number 6
2. Baptiste S, Law M, Pollock N, Polatajko H, McColl MA, Carswell A (1993). The Canadian occupational performance measure. World Federation of Occupational Therapy Bulletin;28:47-51.
3. Barnes T, Holmes J and the National Executive Committee of the College of Occupational Therapists Specialist Section – Work (2009). Occupational Therapy in Vocational Rehabilitation: A brief guide to current practice in the UK. The College of Occupational Therapists. London. UK
Dostupno: <http://www.cot.co.uk/sites/default/files/general/public/ot-in-vocational-rehab.pdf>
4. Baron K, Kielhofner G, Iyenger A, Goldhammer V, Wolenski J (2002). A User's manual for the occupational self assessment (OSA) (Version 2.0). Chicago, IL: Model of human occupation clearinghouse, Department of occupational therapy, College of applied health sciences, University of Illinois at Chicago.
5. Bilić M, Bratković D, Dujmović R (2005). Zapošljavanje uz podršku osoba s intelektualnim teškoćama. U: Bratković D, ur. Zapošljavanje uz podršku. Zagreb. Udruga za promicanje inkluzije; str. 29-70.
6. Braveman B, Robson M, Velozo C i sur (2005). Worker role interview (WRI) (Version 10.0). Chicago: Model of human occupation clearinghouse. Department of occupational therapy. College of applied sciences. University of Illinois.
7. Canadian Association of Occupational Therapists (2008). Position statement: Occupation and health. Dostupno: <http://www.caot.ca/default.asp?pageid=2326>
8. Fisher AG (2003). AMPS - assessment of motor and process skills. Development, standardization and administration manual. Fifth. Vol. 1. Fort Collins, Colorado, Three Star Press.
9. Gotovac V (2003). Uloga sustava rada i zapošljavanja u socijalnom uključivanju osoba s invaliditetom: Problemi i teze. Zagreb. Revija hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, 3/4:35-46
10. Hemmingsson H., Jonsson H. (2005). An Occupational Perspective on the Concept of Participation in the International Classification of Functioning, Disability and Health Some Critical Remarks. The American Journal of Occupational Therapy. Vol 59. Num. 5.
11. International Labour Organization (2008) ILO Vocational Rehabilitation and Employment (Disabled Persons) Convention (No. 159) and Recommendation (No. 168): United Nations

- Convention on the Rights of Persons with Disabilities / International Labour Office - Geneva: ILO
12. Kielhofner G, Mallinson T, Crawford C, et al. Occupational performance history interview II (OPHI-II) Version 2.1. Chicago, IL: MOHO Clearinghouse, 2004.
  13. Law M. (2002.): Participation in the Occupations of Everyday Life. In: American Journal of Occupational Therapy, 56(6).
  14. Law M, Steinwender S, LeClair L (1998). Occupation, health and well-being. Canadian Journal Of Occupational Therapy. Volume 65.Issue 2.
  15. Mallinson T (1998). Work rehabilitation program in mental health programs. A companion manual to the videotapes "Working it out" and "The write stuff". Chicago: Model of human occupation clearinghouse. Department of occupational therapy. College of applied health sciences, University of Illinois at Chicago.
  16. Moore-Corner RA, Kielhofner G, Olson L. A (1998). User's guide to work environment impact scale (WEIS) (Version 2.0), Chicago, IL: The model of human occupation clearinghouse Department of occupational therapy. College of applied health sciences. University of Illinois at Chicago.
  17. Parkinson S, Forsyth K, Kielhofner G (2006) The model of human occupation screening tool (MOHOST). Version 2.0. Chicago. University of Illinois.
  18. Radić S, Škrbina D (2011). Uloga radnog terapeuta u rehabilitaciji oboljelih od šizofrenije. Med Jad 2011;41(1-2):71-81
  19. Strukovni razred za djelatnost radne terapije Hrvatske komore zdravstvenih radnika (2012). Radna terapija u zdravstvenoj zaštiti Republike Hrvatske. SR DRT HKZR. Zagreb
  20. United Nations (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Sixty-first General Assembly. New York
  21. Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01 i 55/01)
  22. Watts JH, Kielhofner G, Bauer DF, Gregory MD, Valentine DB (1986): The assessment of occupational functioning: a screening tool for use in long-term care. Am J Occup Ther, Vol. 40, No. 4. (April 1986), pp. 231-240.
  23. Waddell G, Burton AK, Kendall NAS (2008) Vocational rehabilitation: what works, for whom, and when? London: Stationery Office.
Dostupno: <http://www.dwp.gov.uk/docs/hwwwb-vocational-rehabilitation.pdf>
  24. Westmoreland M., Williams R., Strong S., Arnold E., (2001.): Perspectives on work (re)entry for persons with disabilities: Implications for clinicians. In: Work (2002), 18: 29-4
  25. World Federation of occupational therapists (2010). Statement on Occupational Therapy. WFOT. Dostupno na: <http://www.wfot.org/ResourceCentre.aspx>

26. The College of Occupational Therapists (2008). The College of Occupational Therapists' Vocational Rehabilitation Strategy. College of Occupational Therapists. London. UK

Dostupno:

http://www.cot.co.uk/sites/default/files/publications/public/Work_Matters_Vocational_Rehab_English.pdf

27. Narodne novine (2005). Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom. Narodne novine d.o.o. Zagreb

Dostupno: <http://www.zakon.hr/z/493/Zakon-o-profesionalnoj-rehabilitaciji-i-zapo%C5%A1ljavanju-osoba-s-invaliditetom>

28. Narodne novine (2009). Zakon o djelatnostima u zdravstvu. Narodne novine d.o.o. Zagreb

Dostupno: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_07_87_2127.html